

SECCIÓ HISTÒRICA

Cartoral de la Catedral d'Urgell

Per acord d'aquesta secció fou comanada a Mossèn Pere Pujol y Tubau, prevere, la missió de fer un extracte o anàlisi de tots els documents continguts en els dos volums del interessantíssim *Liber dotaliarum* de la Seu d'Urgell, previa autorisació del Capítol. Dit senyor ha portada a terme ab tota cura y diligència la esmentada comanda y obra ja en poder del Institut aquest extracte copiós que constitueix un excelent instrument de treball pera l'història catalana, havent estat colocats els documents per rigurós ordre cronològich.

Conferències de Metodologia Històrica

A les darreríes de 1911 el P. Zacarías García Villada, S. J., comissionat per l'Academia de Viena pera estudiar els còdex dels nostres Arxius y Biblioteques, ha donat en el «Foment de Cultura», a Barcelona, unes notables conferències que formen un curs de Metodologia Històrica, examinant l'estat actual de la tècnica històrica a Espanya y lo que avuy s'exigeix dels historiadors; el concepte de les tres classes d'història, la narrativa, la pragmàtica y la genètica y els elements de la darrera; les condicions del seminari o laboratori històric y la manera de treballar. Entrà després en la Heurística, tractant de les fonts històriques y de l'elecció del tema; de les biblioteques espanyoles desde l'època visigòtica y de les escoles eclesiàstiques; del amor constant dels nostres sobirans als llibres y de la organització de les llibreries mitjevals; dels investigadors nacionals y estrangers y de la paleografia y demés ciències auxiliars de l'Història, així com dels estudis publicats sobre la cancelleria dels Comtes de Barcelona, reys d'Aragó. S'ocupà encare de la crítica externa y interna per averiguar l'autenticitat de les fonts y son valor intrínsech; y finalment, de la interpretació dels elements que han condicionat les fonts y la conexió del material històric. El P. Villada ha publicat en un volum la materia d'aquestes substancioses lliçons.

Publicacions interessants pera la nostra història

En el bieni que 'ns ocupa aquí, de 1911-12, devem mencionar en preferent lloch entre la producció històrica catalana *La Paheria de Lérida, organització municipal*, per Rafel Gras, y els dos primers volums de *El Obispado de Elna*, per Francesch Montsalvatje y Fossas. De l'obra del senyor Gras ne fem especial recensió y 'l mateix efectuarem ab la del senyor Montsalvatje quan haurà estat completada ab el tercer volum. Una curiosa monografia històrica y descriptiva de Montblanch, Espluga de Francolí, Poblet, Vimbodí y demés poblacions d'aquella encontrada, abundanhi les noves inèdites y les notes bibliogràfiques, ha publicat Antoni Palau y Dulcet ab el títol de *La Conca de Barberá* (Barcelona 1912). Don Frederich Rahola ens ha donat dos molt interessants treballs, *Del comers antich y modern de Tarragona*, extret de «L'Ilustració Catalana» (Barcelona, 1911) y *Los antiguos banqueros de Cataluña y la Taula de cambi, banco municipal de Barcelona*, conferència feta en la inauguració del hostatge de l'Associació de Banquers (Barcelona, 1912). Es també digne d'especial menció l'acord del Excm. Ajuntament de Barcelona, prè a proposta del infadigable historiògraf senyor Carreras Candi, de la publicació del famós manuscrit del arxiu municipal *Rúbriques de Bruniquer, ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*, havent ja sortit en 1912 el primer volum ab una substanciosa introducció escrita per el citat regidor.

Continuant nostra Corporació Municipal son constant afany de contribuir al progrés dels estudis històrics catalans ha publicat encare durant el bieni que examinem els volums XIII y XIV del *Manual de novells arxius vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní*, que comprèn els fets desde 1641 fins a 1644.

La Reyal Academia de la Historia continúa també sa important y lloable empresa, publicant els volums XV y XVI de *Cortes de los antiguos Reynos de Aragón y de Valencia y Principado de*

Cataluña (Madrid, 1911-12), que comprenen les corts de 1429 y suplementos als volums anteriors. En son «Boletín» durant aquest bieni solament interessa y encare indirectament, el treball de don Ricart del Arco *El Castillo de Albelda en Tamarite de Litera*.

La muerte de D. Bernardo de Cabrera, consejero del rey D. Pedro IV de Aragón (Madrid, 1911), per don Joan B. Sitges, resulta un profitós resum de tan cèlebre procés y una raonada apreciació de com dit personatge fou víctima de terrible ingratitude y de repugnant injusticia. Al mateix senyor Sitges devem un voluminós estudi de *Enrique IV y la Excelente Señora, llamada vulgarmente Doña Juana la Beltraneja, 1425-1530* (Madrid, 1912), que en part ens interessa, donchs el capítol III està dedicat a la intervenció que 'l rey castellà tingué en les qüestions del Príncep de Viana ab son pare y en altres capítols, com en el titulat «Guerra de sucesión», hi abunden notícies y documents de la Corona d'Aragó.

Molt més directament interessa a la historiografia catalana l'obra recentment publicada per la «Junta para ampliación de estudios e investigaciones científicas» del Centre d'Estudis històrics de Madrid, titulada *Noticias y documentos históricos del Condado de Ribagorza hasta la muerte de Sancho Garcés III*, per don Manel Serrano y Sans, de la que 'n fem recensió més extensa.

El nou arxiver de la Batllia del Reyal Patrimoni a Barcelona don Eduard González Hurtelise, director a la vegada del Arxiu general de la Corona d'Aragó, ha començat a expenses del monarca la publicació de *Libros de Tesorería de la Real Casa de Aragón* (Barcelona, 1912). Es de 451 planes el volum primer y conté les notes de comptes del tresorer Pere Boil, dels anys 1302-1304.

Devem indicar entre les monografies de localitats *Notes històriques de Sant Hilari Ça-calm*, per Francesch Carreras Candi (Barcelona, 1911); *Gualba, su nombre, situación, geología, historia*, per Pere Vergés Moreu (Barcelona, 1911); *Records històrics de Torroella y del Castell de Montgrí*, per Joaquim Camps y Arboix (Barcelona, 1912); *Sant-Dubte de Ivorra*, estudi històric-crítich sobre aquest prodigi, per Mossèn Joan Serra y Vilaró, prevere (Manresa, 1911); *El incendio de Manresa homenaje a los héroes de la Independencia*, per Joaquim Sarret (Manresa, 1911); *Els arxius parroquials, la seva importancia, ordenació, classificació y catalogació*, per Mossèn Antoni Vila y Sala (Manresa, 1912); el propi autor publica també *El feudalisme de remensa ab notes referents a Castellgalí* (Manresa, 1911); *El vino en Cataluña, noticias históricas y disposiciones referentes al vino en la época antigua*, per Mossèn Agustí Coy y Cotonat, pvre. (Barcelona, 1911); *El compromiso de Caspe*, per Lluís Giménez Fayos (Valencia, 1912); *Historia del compromiso de Caspe*, per Leonart Sancho Bonal (Barcelona, 1912); *Alistamiento noble de Mallorca del año 1762*, per J. Ramis de Aireflor (Palma, 1912); *Las antiguas cortes*, per Manel Bofarull y Romaña (Madrid, 1912); *La geografía de la península ibérica en los textos de los escritores griegos y latinos*, per Josep Alemany (Madrid, 1912); *Investigaciones histórico-militares, estudio crítico sobre Dalmacio de Crexell*, per Bernardí García Conde, publicat en «Memorial de Infantería» any I, número 5 (Madrid, 1912); *La Ciudad de Tortosa y el Rey D. Pedro IV el Ceremonioso*, per Frederich Pastor y Lluís, publicat en el diari tortosí «El Restaurador» (28 de juny, 1912); *Documentos aragoneses en los archivos de Italia, apuntes para un inventario*, per Eduard Ibarra y Rodríguez, publicat en «Anales de la Junta para ampliación de estudios e investigaciones científicas» (Madrid, 1911); *Algunos apuntes de los Anales de Tortosa*, per Ramón O' Callagan (Tortosa, 1911).

Els treballs històrics en l'Academia de Bones lletres han estat com sempre abundants y notables. Ha començat el volum IXe de ses «Memories» ab la molt important de'n Frederich Rahola *Los Diputados por Cataluña en las Cortes de Cádiz*, llegida en sessió de 23 desembre 1911. La colecció de discursos de recepció ha augmentat ab el de don Josep Jordán d'Urries, en sessió de 25 febrer 1912, contestat en nom de la Corporació per don Antoni Rubió y Lluch. En el «Boletín» de la propia Academia han estat publicats durant el bieni o sia en el volum VIe els següents treballs de caràcter històric: *Unes memories de la guerra de la Independencia*, per Josep Pella y Forgas; *Notes dotze-centistes d'Ausona*, per F. Carreras Candi; *Variante desconeguda de la butlla catalana de 1483*, per E. Moliné y Brasés; *La época de la Tene, segunda del hierro, en Transilvania y en la península ibérica*, per J. Rubió de la Serna; *Documentos inéditos de antiguos reyes de Aragón*, per Joaquim Miret y Sans; *Los incunables tarraconenses*, per Lluís del Arco; *Inventaris de les cases del Temple de la Corona d'Aragó*, per Miret y Sans; *Ordinaciones de los Concelleres de Barcelona sobre los judíos en el siglo XIV*, per Francesch de Bofarull; *Notes pera la biografia d'En Bruniquer*, per Moliné y Brasés; *La fundació del monastir de Mur*, per Miret y Sans; *Observacions crítiques sobre l'estudi «Iberos y bereberes»*, per Manel de Montoliu; *Dos provençals admiradors del còdich barceloní de «Les bones costumes de la Mar»*, per Miret y Sans; *Inventari y encant d'una especieria ceriverina del segle XIVe*, per Moliné y Brasés; *Los judíos malsines*, per F. de Bofarull; *Notes sobre antichs pintors*

a Catalunya, per Mossèn Josep Mas, pvre.; *Nota a la fundació del monastir de Mur*, per Miret y Sans; *Noticia del volum tercer del «Tratado de monedas labradas en el principado de Cataluña»*, per el doctor don Joseph Salat, per Joaquim Botet y Sisó; *Rectitut de Jaume II*, per Miret y Sans; *Crítica de una nueva edición italiana del «Libro del Consulado del Mar»*, per Guillem M. de Brocà; *Les tribus de la Hispania tarraconensis en temps dels Romans*, per G. Othmer, traducció de Pere Barnils; *Rebelió de noblesa catalana contra Jaume I en 1259*, per F. Carreras y Candi; *Orfebres oscenses*, per Ricart del Arco; *Catàlech de documents lulians*, per Mossèn Joan Avinyó, pvre.; *Antichs inventaris del Bisbat d'Urgell*, per Mossèn Pere Pujol, pvre.; *Don Alfonso el batallador en Fraga en 1122*, per J. Miret y Sans. Ademés, en diferents sessions ordinaries celebrades durant el bieni de referencia foren llegits altres treballs històrics encare no publicats, com l'estudi dels orígens del Orde del Sant Sepulcre a Catalunya, per En Ferràn de Sagarra; una nota de geografia política en l'antigüetat, per En Carreras y Candi; unes consideracions sobre lletres inèdites del canonge Claris, per En Josep Pella y Forgas, y les Memories inèdites de don Josep Arrau referents a la Guerra de la Independencia, per En Frederich Rahola.

En els «Estudis Universitaris catalans», no sols han continuat les lliçons d'història de Catalunya a càrrech d'En Lluís B. Nadal, sinó que en la revista que dita entitat publica hi han aparegut els següents treballs de caràcter històric: *Inventari dels bens que foren de la marmessoria del rey Martí II de Sicilia*, d'En Jordi Rubió; *Unió y germanat contra ls lladres, bandolers y homens de seguida feta per la vegueria de Pallars en 1692*, per Mossèn Agustí Coy Cotonat, pvre.; y *Paradís*, per Lluís B. Nadal.

El «Butlletí del Centre excursionista de Catalunya» del esmentat bieni conté tres treballs que interessin a aquesta secció: *La Vall y el Monestir de Sant Joan de les Abadeses*, per Joan Danés, *Sant Jordi y lo simbòlich drach*, per Francesch Carreras Candi y *Una excursió per la Barbatania*, pel mateix autor. Ademés s'han fet en dita associació nombroses lectures describint excursions efectuades per Catalunya, plenes d'interessantes noves y observacions.

L'exemple del benemèrit «Centre Excursionista» ha produït ja la creació de Societats semblants a Lleyda, Manresa y Tarrassa, les qui també han publicat alguna cosa que devem registrar en la crònica de la secció històrica. El «Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda», ens ha donat *Siti de Lleyda pe l' Duch d'Orleans*, per Enrich Arderiu y *Documents pera l'història de Lleyda, relació de la destrossa que ha fet la pluvia en lo exercit enemich y de las armas que ha deixadas, tret d'una lletra escrita de part del senyor Mariscal de la Motte y un breu discurs de las trassas de ques val*, tret d'un manuscrit de la Biblioteca Nacional de Madrid. En el «Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages» hi trobem tres treballs de Leonci Soler y March, *Les darreres gramalles, Sant Fructuós de Bages, arxiu parroquial y Fulls de la història de Manresa, rescat de dos esclaus*; y altres tres de En Joaquim Sarret y Arbós, *Cronologia de la construcció de la Seu de Manresa, Gacettes curioses y Les Corts d'Ulldecona y Tortosa*. En «Arxius d'estudis del Centre Excursionista de Tarrassa», hi han publicat En Josep Ventalló *Documents inèdits*, En Josep Soler y Palet *El pont de Sant Pere y Nous datos referents a nostra iglesia del Sant Esperit*, y l'Angel Sallent *Lauronimia Egarense, carrer de Granius*. L'acció d'aytals associacions es donchs tan profitosa per promoure l'estudi geogràfic del terrer català com per despertar l'afició al conreu de la història y l'arqueologia del nostre poble. Darrerament han començat a reunir-se en Congrés periòdicament, el primer a Lleyda y el segon a Manresa, establint corrents de germanor y tractant interessants punts del excursionisme, de conservació de les belleses naturals y dels monuments y de coneixement de les fonts històriques a Catalunya.

La «Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa», durant el bieni ha continuat publicant els llarchs treballs dels senyors Emili Grahit y Joan Pié, pvre., titulats respectivament *La Junta de Gerona en sus relaciones con la de Cataluña en 1808-1809* y *Anals inèdits de la vila de la Selva del Camp de Tarragona*. També ha seguit la publicació de *La ex-colegiata de San Félix de Gerona* per D. Eduart González Hurtebise. Conté ademés una extensa monografia en francès de *Les Vicomtes Provençaux et catalans de Carlat en Haute Auvergne*, per el Duc de la Salle de Rochemaure; *Notas arqueológicas é históricas sobre los castillos feudales de Cataluña*, per Félix Durán; *Els torneigs de la confraria de Sant Jordi a Barcelona*, per J. Miret y Sans.

També contribueix al espadiment dels estudis històrics la respectable Societat Arqueològica Luliana, de Palma de Mallorca, y en aquest sentit devem fer menció entre els molts treballs publicats en son «Bolletí» durant el bieni que comprèn la present crònica, de la Memoria *Don Poncio de Jardí obispo de Mallorca*, per Mateu Nebot, premiada en el Certamen del Seminari Conciliar de Sant Pere y dels articles *Apresamiento del corsario francés «León Coronado» en aguas de Ibiza*

en 1651, per Jaume L. Garau, *Notícies de Miramar en el segle XIV, informació rebuda a instàncies de Antoni Cardell, procurador fiscal*, per Estanislau de K. Aguiló, *Documents de Jaume II rey de Mallorca*, per J. Miralles y Sbert, *Capítols per les naus dictats en 1392 per el governador de la illa Francesch Sagarriga*, per Pere A. Sanxo, y *Actes de venda o de modificació de domini otorgats per primers grans porcioners de l'illa*, per Estanislau de K. Aguiló, col·lecció molt curiosa de documents del arxiu particular de Casa Torrella, entre els quals, algun del abat de Sant Feliu de Guíxols, del any 1232. Ha continuat ademés dit «Bolletí» la publicació dels treballs ja començats en temps anterior, *Cartulario del primer obispo de Mallorca*, per els canonges Mateu Rotger y Josep Miralles, *El segundo obispo de Mallorca D. Pedro de Muredine*, per Mateu Nebot, *Antichs privilegis y franqueses del Regne; regnat de Jaume III*, per Pere A. Sanxo y *Documentos curiosos del archivo municipal de Sansellas*, per J. Ramis.

Dels treballs que durant 1911-12 ha publicat la «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos», de Madrid, ens interessan en certa manera la *Correspondencia de los Reyes Católicos con el Gran Capitán durante las campañas de Italia*, hont veyem una notable lletra del rey Ferràn datada a Perpinyà a 23 octubre 1503, endreçada al lloctinent y describint el setge de Salses per l'exèrcit francès, y els *Apuntes biográficos de D. Fernando de Aragón, Duque de Calabria*, per Vicente Castañeda.

Entre les publicacions d'orde històric de la comarca catalana del Rosselló devem apuntar les sortides en els volums 52 y 53 del «Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées Orientales», *Notice historique sur les communes de Jujols et Escaro*, per Mossen Giral; *Mémoires de l'église de Saint-Jacques*, per Pau Masnou; *N'Aligsen de Mont-Esquiu, épisode de la Croisade d'Aragon en 1285*, per Maxens Pratz; *Le passage du Perthus (1295-1659)*, per Jaume Freixa; *Notes sur Céret pendant la Révolution*, per Pau Tarris y *Procès d'inquisition contre Adhemar de Mosset, noble roussillonnais inculpé de béguinisme (1332-34)*, per J. M. Vidal, article publicat abans encare que més reduït, en la «Revue d'histoire de l'Eglise de France. De la nova y notable revista «Ruscino», apuntem dos treballs pòstums del inolvidable arxiver y historiare Bernat Alart, *Origines chrétiennes du Roussillon* y *La Médecine et les Médecins en Roussillon au XIVe siècle*; del bibliotecari comunal de Perpinyà Pere Vidal dos estudis titulats *Sources narratives locales de l'histoire du Roussillon en catalan*, y *Les Vicomtes de Fenouillet et le Vicomte d'Ille*; de Maxens Pratz també un treball sobre *Les sources de l'histoire du Roussillon d'après les cartulaires*; y finalment, quatre documents interessants, la *Charte de Sanche, roi de Majorque, portant création de la vicomté de Canet (1322)*, la *Charte de Louis XIV portant donation de la vicomté de Canet en faveur de Joseph Fontanella, régent de Catalogne* (abril de 1649); *Les deux batailles des lignes de Figüeres*, que es una relació del comandant Delor, feta en novembre de 1794 y conservada en els Arxius històrics del Ministeri de la Guerra, a Paris, y en darrer terme el privilegi del Rey Ferràn el Catòlic, dat a Barcelona a 28 octubre 1493, creant cavallers entre altres a Baltasar de Tremps, Guillem Poch, Joan Maimó, vehins de Figueres, Bernat Tort y Pere Maimó, de Peralada, com a recompensa d'haver capturat al governador francès de Bellgarda, qui havia preparat una sorpresa per apoderarse d'en Coloma, secretari del esmentat sobirà.

Una altre igualment novella publicació periòdica literaria del Rosselló la «Revue Catalane», ha insertat diferents treballs històrics, y encare que sien de més modesta categoria convé registrarlos en nostra crònica. Ha estat en aquest aspecte el principal col·laborador Mossen Capeille, qui ab el títol general *Histoire locale* hi ha publicat els següents articles: *Un manoir catalan au XVIIe siècle ou inventaire du château de Nyer dressé en 1698*; *Gabriel de Llupià procureur royal lieutenant-général de Roussillon, Cerdagne et Ampourdan, commandant du château majeur de Perpignan*; *Joseph de Margarit de Biure, marquis d'Aguilar (1602-1685)*; *Adhemar de Mosset, lieutenant du roi en Cerdagne*; *Pierre Agustin ancien évêque d'Elne du Concile de Trente*. Ademés, el senyor Lacoivier hi ha donat també noves històriques sots el títol genèric de *Textes catalans*.

L'infadigable historiògraf rossellonès ja esmentat, En Pere Vidal, ha inaugurat la serie de monografies dels *Monuments Historiques du Roussillon* ab *La Citadelle de Perpignan et l'ancien Château des Rois de Majorque*, recomptant els fets esdevinguts en aquella fortalesa durant el periode en que prínceps del casal reyal de Catalunya exerciren la sobirania en l'antich comtat del Rosselló.

Colaboració estrangera a l'Historia de Catalunya

No es tan copiosa com els anys anteriors ni comprèn cap obra de gran extensió y d'importància escepcional. La formen petits treballs que agruparem per llengües. A la francesa pertanyen *Le siège de Barcelone en 1714 d'après une correspondance inédite*, per J. Audouard (Paris, 1910),